

sin helhet. Samtidigt bör man inte förvänta sig några större överraskningar om man redan tidigare är bekant med Berges forskning. Sist men inte minst, den som söker efter mer läsorienterade ingångar i texten bör leta annorstädes.

Lena-Sofia Tiemeyer, ALT

MARIANNE BJELLAND KARTZOW, KASPER BRO LARSEN
OCH OUTI LEHTIPUU (RED.)

The Nordic Bible: Bible Reception in Contemporary Nordic Societies

SBR 24, de Gruyter, 2023, inbunden, ix + 323 sidor,

SEK 1479, ISBN: 9783110685947

The Nordic Bible är en efterlängtd antologi som skildrar bibelbruk i den nordiska offentligheten, ett fält som förtjänar mer uppmärksamhet. Bidragen är tvärvetenskapliga och täcker därför in flera relevanta aspekter av hur (främst den kristna) bibeln används i Norden och varför.

Två introduktionskapitel presenterar den nordiska kontexten och fältet receptionsstudier. I kapitel två (Hallgeir Elstad) beskrivs hur bibelbruket i Norden påverkats av idéer om välfärdsstaten och en historiskt sett socialdemokratisk dominans.

I det allra första kapitlet ger även redaktörerna själva en introduktion till kontexten, som de menar är präglad av liberala upplysningsvärden, sekularisering, individualisering och ökande multikulturalism. De beskriver en paradox: i Norden är bibeln en bestseller som nästan ingen läst (här undrar jag dock hur många genomsnittliga svenskar som går och köper sig en ny bibel, samtidigt som till exempel Svenska kyrkan köper in biblar till ca 30 000 konfirmander varje år – kanske ligger liknande faktorer bakom de höga försäljningssiffrorna?). Bibeln, menar redaktörerna, dröjer sig kvar i den nordiska offentligheten i populärkulturen, nationella helger, riter genom livet som dop och begravning och så vidare. *The Nordic Bible*, skriver de, syftar till att undersöka om det finns en typisk ”nordisk” bibel. Vilka trender och dominerande tolkningar kan identifieras i den nordiska offentligheten, som präglas av en liknande historisk, religiös, kulturell och social kontext?

Vidare ger redaktörerna en introduktion till receptionsfältet samt ger ett substantiellt bidrag till fältets teoretiska grund, som de påpekar ännu inte är särskilt utarbetat. De presenterar ett förslag på ett multidimensionellt angreppssätt där forskaren måste ta hänsyn till sex dimensioner: 1) *established receptions*, det vill säga verkningshistorien eller tidigare tolkningar, inklusive hur bibeln har blandats med berättelser och fenomen som uppfattas vara bibeln; 2) *competing receptions*, det vill säga hur olika tolkningar kämpar om hegemoni; 3) *cultural codes*, det vill säga hur bibeln tolkas genom värderingar och normer; 4) *rhetorical situation*, det vill säga av vem och varför tolkningen görs; 5) *medium and genre*, det vill säga var och hur tolkningen görs, samt till sist; 6) *bible*, det vill säga någon måste tycka att det som praktiseras och produceras har med bibeln att göra.

Som bibelvetare som använt mig av kritisk diskursanalys känner jag igen de fem första dimensionerna i modellen. En fråga som väcks i mig är balansgången mellan vikten av att ett fält har ett eget teoretiskt språk eller begreppsvärld, och att tala ett redan etablerat språk, särskilt om man vill kunna arbeta tvärvetenskapligt. Kan det vara en fördel att använda en relativt välkänd teoretisk och metodologisk modell (till exempel kritisk diskursanalys) istället för att uppfinna hjulet på nytt? Det hade vidare varit givande att se modellen omsättas i praktiken, vilket inte sker i antologin. Inte heller anknyter någon till modellen i ett avslutande kapitel. Oavsett dessa omständigheter är det teoretiska bidraget som redaktörerna gör viktigt och efterlängtat till ett fält som ännu är underutvecklat avseende teori och metod, och diskussionen de för är relevant även för receptionsforskare utanför Norden.

Efter en gedigen introduktion följer elva fallstudier skrivna av forskare från alla de nordiska länderna, förutom Island, från en mängd discipliner. Förutom bibelvetenskap representeras till exempel kyrkohistoria, statsvetenskap, judaistik och juridik. Fem bidrag rör bibelbruk inom politisk diskurs, däribland två bidrag från sverigebaserade exegeter. Hannah M. Strømmen skriver om bibelbruk inom nordiska högerextrema grupperingar och Hanna Stenström skriver om hur bland annat Jesus

ord om att tjäna Gud eller mammon används av sekulära aktörer för att kritisera nedmonteringen av det svenska välfärdssystemet och nyliberalistisk politik.

Tre bidrag berör olika aspekter av nordiska bibelöversättningar. Här utmärker sig Karin Neutel med en artikel hon skrivit tillsammans med en av antologins redaktörer, Marianne Bjelland Kartzow. De beskriver hur bibelöversättningar i Norden ofta tillskrivs legitimitet genom att bibeln anses förmedla ett särskilt arv eller uppfattas ha kulturhistoriskt värde, snarare än att bibeln beskrivs äga auktoritet som en religiös skrift.

De sista tre bidragen fokuserar på bibelbruk i relation till de nordiska staterna som mångkulturella och sekulära. Mikael Larsson bidrar med en studie av filmen *The House that Jack Built* (Lars von Trier, 2018) och hur mer eller mindre subtila bibliska referenser används i berättelsen om seriemördaren Jack. På så sätt täcks också bibelbruk i populärkulturen in.

Som bibelvetare intresserad av receptions kritik uppskattar jag särskilt den kritiska ansatsen som introduceras av redaktörerna och generellt följs upp genom fallstudierna, vilka undersöker hur bibeln används för att legitimera eller kritisera politiska ståndpunkter eller normer.

Redaktörerna beskriver inledningsvis trender de menar sig se i materialet. Särskilt fem saker lyfts fram. För det första relaterar nordisk bibelreception till en bredare västerländsk trend angående dels den kulturella bibeln (tidigare beskriven av bland andra Jonathan Sheehan) och dels den liberala bibeln (tidigare beskriven av bland andra Yvonne Sherwood). För det andra utnyttjas ibland den kulturella bibeln som en "civilisationism-bibel" som sammankopplar den västerländska civilisationen med den kristna identiteten, i motsats till minoritetsreligioner som judendom men framförallt Islam (Koranen lyfts i flera bidrag fram som den uppfattade motsatsen till den kristna bibeln; som legalistisk, misogyn och våldsam). För det tredje dominerar den liberala bibeln bibelbruket i offentligheten även om andra typer av biblar förekommer. För det fjärde har den kristna bibeln med få undantag en viss auktoritet avseende vad som anses viktigt för det kulturella arvet eller som en lit-

terär klassiker. För det femte finns det även mer lokala former av bibelreception. Några särskilda skillnader mellan de nordiska länderna framhålls dock inte i någon större mån, vilket hade varit intressant.

Avslutningsvis ges en respons på antologin av en utomnordisk forskare, nämligen James Crossley. Även han menar sig se vissa specifika drag i fallstudierna, däribland ständiga förändringar i idéer om vad "bibeln" betyder, i kontinuitet med nedärvda förförståelser. Han framhåller också hur det för en utomstående blir uppenbart hur mycket en luthersk tradition influerat det nordiska bibelbruket, samt spänningen mellan bibelns uppfattade irrelevans och relevans. Crossleys bidrag blir en slags metarefleksion som kopplar de uppmärksammade trenderna (redaktörerna landar i att det inte finns någon "typisk" nordisk bibel, men vissa konturer) till ett bredare västerländskt bibelbruk.

Sammanfattningsvis är *The Nordic Bible* ett viktigt bidrag till den nordiska bibelvetenskapen och receptionsfältet över lag. Antologin visar på vikten av inte minst det receptionskritiska studiet med syfte att medvetandegöra och kritisera hur bibeln används för att producera eller reproducera förtryckande strukturer. Antologin är ett smörgåsbord för den intresserade (vilket borde vara åtminstone samtliga bibelvetare i Norden, internationella receptionsforskare samt religionsvetare med fokus på religion i offentligheten) och varje bidrag inspirerar till vidare forskning. Det tvärvetenskapliga innehållet, den gedigna introduktionen och den avslutande responsen ger en spännande bredd och fördjupad analys. Avslutningsvis visar *The Nordic Bible* hur bibelvetenskapen kan bidra med avgörande kunskap och *input* till andra discipliner såsom filmvetenskap, religionssociologi och religionshistoria.

Hanna Liljefors, Lunds universitet

WALTER DIETRICH

1 Samuel 27–2 Samuel 8

BKAT VIII/3, Vandenhoeck & Ruprecht, 2019, inbunden, xii + 19* + 762 sidor,
SEK 2669, ISBN: 9783788733650